

Erich Maria Remarque over zijn werk.
Algemeen Handelsblad (Amsterdam, NDL)
08.03.1930, Abendblatt, Seite 2

Original:
Signatur: R-A 2.1.010/003

Erich Maria Remarque over zijn werk

Hoe »Im Westen nichts neues« ontstond. – »Ik heb niet geschreven om een kunstwerk te schrijven, doch om mij mijn eigen toestand bewust te worden.«

Een medewerker schrijft ons uit Davos:

Toen wij hoorden, dat Remarque in Davos vertoefde, zijn wij hem eens gaan opzoeken met de bedoeling hem enkele vragen te stellen. Wij troffen den schrijver van »Im Westen nichts Neues« in het Grand Hotel Kurhaus, in gezelschap van zijn vrouw, en vonden hem bereid aan ons verzoek te voldoen.

»Vraagt u maar, wat u weten wilt,« was zijn antwoord op onze vraag, »ik moet mij echter het recht voorbehouden om eventueel het antwoord schuldig te blijven.«

Wij vielen maar met de deur in huis met de vraag: »Hoe bent u eigenlijk tot »Im Westen nichts Neues« gekomen?«

»Voorbereid heb ik het boek niet. 't Is plotseling, als bij ingeving, gekomen, Ik voelde, dat ik iets moest schrijven en zette mij dan ook aan het werk, totdat plotseling het ware onderwerp bij mij opkwam. De oorzaak hiervan zal ik u dadelijk verklaren. Laat ik u eerst de voor geschiedenis vertellen. Toentertijd was ik autoredacteur van het blad »Sport im Bild«. reeds lang had ik bij mezelf overlegt waar de oorzaak lag, dat ik niet verder kwam, en zoovele dingen in het leven van mijn generatie zooveel meer moeilijkheden opleverden dan voor leeftijdsgenooten zit andere tijdperken. Totdat plotseling ik met mijzelf klaar werde, immers allen hadden wij den oorlog medegemaakt. Als in een ingeving is toen het boek ontstaan, ik schreef het niet om uit de geven, doch eenvoudig om mezelf te ontlasten. Meer dan een half jaar heeft het manuscript klaar in mijn lessenaar gelegen, zonder dat ik er ook maar aan dacht een uitgever te zoeken. Vrienden die het toevallig vonden, hebben mij ertoe gebracht de uitgave er van te probeeren en aldus ben ik op zoek gegaan. Oorspronkelijk kwam ik bij een ander te recht, dan den tegenwoordigen uitgever.«

»Wie was dat?«

»Dat zeg ik liever niet, het mocht hem onaangenaam zijn dat zijn naam in dit verband genoemd werd. Zijn meening was namelijk, dat het boek goed genoeg geschreven was, maar dat met dergelijke werken geen zaken te doen waren. De volgende firma, tot wie ik mij wendde (de Propyläen-Verlag te Berlijn), scheen er echter beter kijk op te hebben en heeft de uitgave zelfs zoo veel mogelijk bespoedigd. Juist in dien tijd ging het mijzelf niet bijzonder goed. Op het oogenblik, dat het boek het grootste succes had, leed ik onder mijn zwaarste depressies en kon er maar niet aan gewinnen »Mann der Oeffentlichkeit« te zijn. Vele duizenden brieven van soldaten, die den oorlog hadden meegemaakt, waaronder vooral vele zwaarge-

wonden, van moeders, wier zonen gevallen waren, kortom van oorlogsslachtoffers, bereikten mij en dat was voor mij de hoofdzaak, want daardoor zag ik, dat het boek nuttig was. Vooral vele oudstrijders, door den oorlog uit hun moreel verband geraakt, schreven, dat het boek daarom voor hen bevrijdend was, omdat het hun hun eigen toestand duidelijk maakte en door herkenning dezer onderbewuste moeilijkheden waren zij in staat om weer omhoog te komen en te probeeren zich in de maatschappij weer een plaats te verwerven, iets wat hun tot nu toe onmogelijk was geweest. Ze konden niet met het leven klaar worden en namen aan, dat de oorzaak, waarom ze tot niets in staat waren, bij henzelf lag. Het boek ›Im Westen nichts Neues‹ gaf hun den stoot er toe om in te zien, dat alleen de indruk van de situatie waarin ze geleefd hadden, hen tot niets in staat maakte. Het gaf hun nieuwen moed, want het bleek dat ze niet waardeloos waren, maar gebukt gingen onder hun lot. Deze bevrijdende werking van mijn boek is voor mij het gewichtigste van alles geweest. Met al het latere politieke geharrewar er om heen heb ik mij niet bemoeid, omdat het louter partijgetwist is, wat mij niets aangaat. Hieruit blijkt u dus wel, dat ik niet geschreven heb om een kunstwerk te scheppen, doch om, ik herhaal het nog even, mij mijn eigen toestand bewust te worden en zooals gebleken is, zijn dit vele soldaten, die, hoewel zonder lichamelijk letsel uit den strijd gekomen, doch moreel geschokt, met mij geworden.

»De uitgave van het boek was dus eigenlijk het werk van mijn vrienden. Voor mij was de zaak afgelopen, toen ik het laatste woord neergeschreven had. Het kwam mij voor, dat hier slechts mijn persoonlijke aangelegenheden in het spel waren en het was dan ook een groote openbaring voor me toen bleek, dat het ook de aangelegenheden van zoo vele anderen waren. Juist hier blijkt, dat ik geen hoogstaand kunstenaar, maar een eenvoudig mensch ben, normaal, zooals alle anderen normale menschen, en dit is voor mij dan ook de oorzaak dat het boek zoo tot de groote massa gesproken heeft. Ik wil liever geen hoogstaand schrijver zijn, maar gewoon mensch blijven, omdat dat, naar ik geloof, boven het kunstenaarschap het voordeel heeft nuttig te kunnen zijn. Vele boeken zijn groot als kunstwerk, maar te zeer kunstwerk om tot de massa te kunnen spreken. Wat toch is het groote in en ›Werther‹ van Goethe? Dat het midden in het toenmalige leven stond, dat iedereen zichzelf als den hoffdperson denken kon. Romans zijn niet wáár en dat is het juist wat de eenvoudige mensch er in mist. Mijn vader b.v. is evenals ik een door en door nuchter mensch, heeft veel gereist en dus veel van het werkelijke leven gezien. ›Ik lees geen romans,‹ zegt hij, ›wat er in staat is toch niet waar.‹ Dit is de meening van een man in een weeshuis opgevoed, die zichzelf door het harde leven heeft moeten slaan. Soberheid is dus wat ik voor mijzelf van mijn boek een tweede verdienste vind. Veile schrijvers duiden alles uit, iedere handbeweging. De mensch is zoodom niet, laat ook wat ruimte voor zijn eigen fantasie. Ik heb een boek geschreven, dat iedereen lezen kan en het is dan ook een groote voldoening voor me, te weten, dat b.v. arbeiders te arm om een boekwerk alleen te bekostigen geld bij elkaar legden om samen een exemplaar te kunnen kopen.

»Mijn groote ideaal is om kunst voor allen te kunnen schrijven. Vroegere schrijvers leefden als het ware in hun stamcafé, begonnen te schrijven, maar waren van het werkelijke leven afgesloten. Ongetwijfeld hadden zij interessante problemen onder elkaar. Dat is nu bij ons in Duitschland anders geworden, eerst de oorlog, dan de inflatie, men ging van het eene beroep in het andere over en alles veranderde zoo plotseling, men moest wel midden in het leven komen te staan. Dit is dan ook de reden, dat de Deutsche oorlogsboeken eerst zoo lang na den oorlog geschreven zijn. Wij waren arm en de strijd om eten en drinken had ons zoo beheerscht, dat, voor zoover ik bij mezelf kon nagaan, we nog niet over boeken schrijven kon-

den denken. Er is een in het oog springend onderscheid tusschen onze oorlogsboeken en die van andere landen, vooral van Engeland en Amerika. En dat is, dat de Duitsche werken veel meer het werkelijke frontleven beschrijven. Voor mij ligt de reden hiervoor daarin, dat wij ook werkelijk veel meer aan het front waren. De Engelschen b.v. waren tien dagen aan het front en dan twintig er achter. Wij stonden weken in eerste linie met drie of vier dagen rust. Er waren eenvoudig geen soldaten meer. Heele frontstukken zijn er geweest die uit een enkele linie manschappen bestonden. er waren tijden, dat meer dan de helft der troepen aan typhus en andere ziekten neerlag. Ziezoo, nu heb ik zoo een beetje verteld, wat ik te vertellen had en komt u nu nog maar, als u die hebt, met vragen voor den dag.«

»Hebt u al meer geschreven?« vroegen wij verder.

»Ja, en zelfs zeer veel. Tien jaar lang en absoluut niet uit innerlijken drang, integendeel, bitter en hard om een boterham te verdienen. Honderden artikelen heb ik geschreven, over autobanden, gummihandschoenen, gummihakken, baby-ondergoederen, motoren, zeep, kortom alles wat u maar bedenken kunt. Ik moest er van leven; dus naar innerlijken drang werd niet gevraagd. Dit was wel goed, want dan wordt men tenminste niet ingebeeld. Negen-tiende van wat ik schreef was broodarbeid. Zelfs gedichten over rubberzolen voor advertenties heb ik gemaakt. Als men niet weet, waarvan men den volgenden dag eten moet, is men zoo kieskeurig niet.«

»Bent u van plan nog meer te schrijven?«

»Probeeren zal ik het ongetwijfeld, maar het zal moeilijk zijn. Het moet iets goeds worden en kan het dus nog lang duren. Schrijven omdat het weer zoo eens tijd wordt, wat te publiceeren, doe ik beslist niet. Er moet een probleem zijn dat me geheel beheerscht en dat heb ik op het oogenblik, zoodat ik u nu wel kan zeggen, dat nog één boek zeer waarschijnlijk is. Of er echter nog meer zullen volgen, daar weet ik niets, maar dan ook absoluut niets, van. »Im Westen nichts Neues« is, in een opwellink, in vier weken tijd geschreven, waar nog bijkwam, dat ik alleen 's avonds en 's nachts kon werken, daar ik overdag op de redactie zat.«

»Is alles uit het boek werkelijk gebeurd en door uzelf beleefd?«

»Het boek bevat bijna mijn geheele oorlogsloopbaan. Alleen in zooverre komt het misschien niet met de werkelijkheid overeen, dat deze eigenlijk nog veel verschrikkelijker is geweest. In verhouding tot den werkelijken oorlog is mijn boek nog zeer tam geschreven.«

»Wat was u in den oorlog en waar bent u geweest?«

»Dit is nu iets waarop ik u geen antwoord wil geven en wel om een bijzondere reden. Vele menschen hebben zich hierover al het hoofd gebroken en zoolang dezen met hun fabeltjes nog niet klaar zijn, wil ik niets zeggen. Het is een waar strijdoobject geworden en hoe meer anderen er over kibbelen, hoe minder ik me erom bekommer. Ik vertel niet graag dingen over mijzelf en houd dan ook geen voordrachten of lezingen, omdat ik vind, dat dit alles mijn eigen aangelegenheden zijn. Er is over mij zoo geweldig veel onwaarheid geschreven en beweerd, waar letterlijk geen woord van aan is. Nooit echter heb ik met een enkel woord gereageerd en zal ook in de toekomst dit niet doen. Een schrijver moet met het laatste woord van zijn boek ook het laatste woord over zijn boek gesproken hebben. Als het boek goed is, slaat het er zichzelf wel doorheen en is het slecht, dan heeft alle rechtvaardiging ook geen nut. Ik zelf had met voordrachten houden meer kunnen verdienen dan met alle oplagen van mijn boek, maar ik denk er geen oogenblik over het ooit te doen. Het is van de menschen een, waarschijnlijk sympathieke, nieuwsgierigheid terwijl het voor den schrijver zelf gewoonlijk een quaestie van ijdelheid en eerzucht is.«

»Hebt u nog lichamelijke gevolgen van den oorlog ondervonden?«

»Ik werd eenige malen gewond, maar dat is allemaal weer genezen. Schoten in het been en den arm en een hoofdwonde, maar dat is nu allemaal gelukkig volkomen in orde.«

»Wat zegt u van al die uitmuntende critiken, die u kreeg?«

»Die heb ik nog nooit gelezen, dat hoop ik later te doen. Ik moet eerst beginnen me in te leven in al het mooie (dat wil zeggen de verkregen onafhankelijkheid) en het moeilijke (dat wil zeggen met het oog op latere werken) van mijn succes. Ik ben niet van plan dit uit te buiten. Zoals ik al zei, één werk zal waarschijnlijk niet lang meer op zich laten wachten, maar dan zou het mij niets verwonderen als men in tien jaar niets meer van me hoorde.

»Voor eenige weken beleefde ik een aardig voorval, dat uw lezers waarschijnlijk wel zullen apprecieeren. Ik leef nog steeds in een eenvoudige étagewoning en deed, op een goeden dag, toen er gebeld werd zelf de deur open. Het was een jongeman, die briefkaarten kwam verkoopen. Op mijn naamkaartje op de deur wijzende, vroeg hij: »Sind Sie der Mann von ›Im Westen nichts Neues?‹ ›Nein«, zei ik, waarop hij prompt antwoordde: ›Das dachte ich schon, dass Sie es nicht sind, sehen auch danach aus. Davon können Sie auch wohl gar nichts wissen.«

»Tenslotte moet ook dit mij nog vran het hart. Vorig jaar maakte ik een rondreis per auto door Frankrijk, België en Nederland en geen land heeft me tot op heden beter bevallen dan het uwe. Alles ziet er zoo vreedzaam en gecultiveerd uit. Ook de arbeiders zijn zoo welvarend, zij wonen zoo als dat bij ons alleen welgestelde menschen kunnen doen. Zij zien er niet verbitterd uit, allen zijn rustig en het geheel heeft voor mij iets van een ongekend paradijs. Het was een mijner mooiste dagen, die ik in Nederland doorbracht en ik ben ook vast van plan er dezen zomer weder terug te keeren voor eenigen tijd. Mijn vrouw en ik willen enkele maanden in Nederland gaan wonen, want weet u, alles doet mij zoo zeer aan mijn geboorteland denken, ik ben n.l. uit Rijnland afkomstig en das met al dat vlakke land vertrouwd.«

»Het zal u op den duur wel gaan vervelen overal zoo aangegaapt te werden, tenminste hier in Davos spaart men u niet.«

»Daar hebt u gelijk in. Ik heb dan ook het heele vorige jaar incognito en onder een anderen naam gereisd.«